

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת לך-לך, ח' מרחשון תשע"ה

כסף כשר וכסף מלוכלך

הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו עם צאתו מחרן לארץ ישראל: "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדְּלֶה שְׁמֶךָ וְיִהְיֶה בְרַכָּה:"

מהי אותה ברכה שהובטחה פעמיים (ואברכך, והיה ברכה) לאברהם? רוב הפרשנים הסבירו שמדובר בברכת הבנים (משפחה) ובברכת העושר (נכסים).

והנה עפ"י המתואר בכתוב, אברהם מגיע לארץ ישראל כבעל רכוש לא מועט – "וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן וַיָּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן:"

אולם דווקא בבואו לארץ כנען, מתחילים הקשיים הכלכליים (גם אחרים): "וְיִהְיֶה רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרָיִמָה לְגֹר שָׁם כִּי־כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ:"

אכן מתברר שירידתו מן הארץ למצרים גרמה בעקיפין להתעשרותו: "וְלֹאֲבָרָם הֵיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וְיִהְיֶה־לוֹ צֹאן־וּבָקָר וְחֻמְרִים וְעֶבְדִים וְשִׁפְחוֹת וְאֶתְנֹת וְגַמְלִים... וְאֲבָרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב:"

נמצאנו למדים כי אברהם לא סירב לקבל את ה"פיצויים" מפרעה. בהמשך נלמד כי הרכוש הרב גרם לפיצול המשפחה: "וְלֹא־נָשָׂא אֶתֶם הָאָרֶץ לְשִׁבְתִּי יְחִידוֹ כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁבְתִּי יְחִידוֹ: וְיִהְיֶה־רִיב...הַפְּרֹד נָא מֵעַל־אִם־הַשְּׂמָאל וְאִמְנָה וְאִם־הַיְמִין וְאִשְׁמְאִילָה:"

אולם דווקא כאשר אברהם אבינו מנצח ב"מלחמת העולם" את ארבעת מלכי האימפריה המזרחית וזוכה בכל שלל המלחמה, הוא מסרב בתקיפות להשאיר בידיו ולו חלק קטן מהרכוש הנ"ל, למרות הצעתו של מלך סדום (בעל הרכוש) לעשות כן:

"וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־מֶלֶךְ סֹדֶם הֲרַמְתִּי יְדֵי אֵל ה' אֵל־עֲלִיּוֹן קִנְיָה שְׁמַיִם וְאֶרֶץ: אִם־מְחוּסֵי וְעַד שְׂרוֹךְ־נֶעַל וְאִם־אֶקַּח מְכַל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת־אֲבָרָם:"

מה פסול ברכוש זה? ומדוע לא חשש אברהם בקבלו את הרכוש מפרעה, שפרעה יאמר: אני העשרתי את אברהם?

- א. יתכן שאברהם לא רצה יותר מדי רכוש. ללמדנו שיש גבול לעושר הראוי לאדם.
- ב. יתכן שאברהם למד מהתוצאות השליליות של העושר (פירוק המשפחה), ולא רצה יותר נכסים ורכוש - בוודאי לא כאלה הדורשים טיפול והשגחה.

אולם לפ"ז יקשה: מדוע בהמשך אברהם מקבל שוב רכוש – והרבה – מאבימלך מלך פלישתים? "וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֹאן וּבָקָר וְעֶבְדִים וְשִׁפְחוֹת וַיִּתֵּן לְאֲבָרָהָם וַיָּשֵׁב לוֹ אֶת שְׂרָה אִשְׁתּוֹ:"

יתכן שאברהם אבינו הבין: אמנם הקב"ה הבטיח לי ברכה. אולם ברכה זו לא תבוא על חשבון הזולת (לפחות לא באופן ישיר). משל למה הדבר דומה? לאדם המוצא מרובי נפט (גז...) בשטחו, לאדם הממציא או מגלה דבר יקר, לאדם שהברכה שרויה באדמתו. מה שאין כן, אדם המרוויח רק מצרות שאירעו לאחרים, כגון: סופה באזור חקלאי אחד הגורמת לעליית מחירים, שריפה המשמידה סחורה אצל אחד, והגורמת לעליית מחירה של הסחורה הנוותרת. זו אינה ברכה מושלמת. לא לברכה כזו ציפה אברהם.

באשר ל"פיצויים" שהסכים אברהם לקבל מפרעה ומאבימלך, יתכן שהללו באו ללמד שהמלכים הנ"ל הוכרחו להחזיר את שרה בניגוד לרצונם. הוכחה לכל על מעשה העוול שגרמו לשרה, על ה"צדק שנעשה" ע"י הקב"ה.

אילו דברים אלו היו נכתבים לפני כחמישים שנה, ההקשר היה כמובן האם ראוי לקבל פיצויים (שילומים) מגרמניה?

כיום דומני שיש בכך לרמוז (אולי) על אפשרות מתן פיצויים בעקבות עבירה פלילית, לא כפיצוי על הנזק, אלא הוכחת "צדק" ותחילתה של ענישה.

אכן, ביחס לפיצויי פיטורים, העמדה המקובלת כיום היא שאין לשלול אותם אלא במקרים קיצוניים בלבד, ומשום שמתן הפיצויים שקול לתעודת יושר / המלצה לעובד המפוטר.

הכותב הינו: הרב אליעזר שנקולבסקי. רב קהילת פייגסטון בית שמש ומרבני צהר

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של יושרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

